

Muinaismuistolaki 17.6.1963/295

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

1 LUKU

Kiinteät muinaisjäännökset

1 §

Kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta.

Ilman tämän lain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty.

2 §

Kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat:

- 1) maa- ja kivikummut, rökkiöt, kivikehät ja muut kiveykset ja kivilatomukset, jotka ovat ihmisten muinoin tekemiä;
- 2) pakanuuden aikaiset haudat ja kalmistot, myös sellaiset, joista maan pinnalla ei ole merkkejä;
- 3) kivet ja kalliopinnat, joissa on muinaisilta ajoilta kirjoituksia, kuvia tai muita piirroksia tai maalauksia, hiomauria tai muita hionnan tai hakkuun jälkiä taikka uhrikuoppia;
- 4) uhrilähteet, uhripuut, uhrikivet ja muut palvontapaikat sekä muinaiset käräjäpaikat;
- 5) muinaisilta ajoilta peräisin olevat asumusten jäännökset sekä asuin- ja työpaikat, niin myös muodostumat, jotka ovat syntyneet sellaisten asumusten tai paikkojen käyttämisestä;
- 6) muinaisaikaiset hylätyt linnat, linnamäet, linnoitukset, linnakkeet, vallit ja vallihaudat sekä niiden jäännökset, kirkkojen, kappeliin, luostarien ja muiden huomattavien rakennusten rauniot sekä muinaiset hautapaikat, jotka eivät ole seurakunnan hoidossa olevalla hautausmaalla;
- 7) kivet, ristit ja patsaat, jotka muinoin on pystytetty jonkun henkilön tai tapahtuman muistoksi tai uskomuksellisessa tarkoituksessa, samoin kuin muut sellaiset muistomerkit;
- 8) muinaisten huomattavien kulkuteiden, tienviittojen ja siltojen sekä vartiotuli- ja muiden sellaisten laitteiden jäännökset; sekä
- 9) kiinteät luonnonesineet, joihin liittyy vanhoja tapoja, tarinoita tai huomattavia historiallisia muistoja.

3 §

Kiinteiden muinaisjäännösten rauhoitusta valvoo [muinaistieteellinen toimikunta].

4 §

Kiinteään muinaisjäännökseen kuuluu sellainen maa-alue, joka on tarpeen jäännöksen säilymiseksi sekä jäännöksen laadun ja merkityksen kannalta välttämättömän tilan varaamiseksi sen ympärille. Aluetta, josta 1 momentissa on säädetty, nimitetään tässä laissa suoja-alueeksi.

5 §

Jos kiinteä muinaisjäännös suoja-alueineen on määrätty kiinteistötoimituksessa tai lunastettu, on siinä määrättyjä rajoja noudatettava. (12.4.1995/563)

Milloin muinaisjäännöksen rajoja ei ole määrätty siten kuin 1 momentissa on sanottu eikä [muinaistieteellisen toimikunnan] ja maanomistajan kesken niistä kirjallisesti sovita, [läänihallituksen] asiana on [muinaistieteellisen toimikunnan] tai maanomistajan hakemuksesta vahvistaa rajat. Hakemukseen on liitettävä ehdotus muinaisjäännöksen rajoiksi, selvitys sen kiinteistön omistusoikeudesta, jolla muinaisjäännös sijaitsee, ote [maarekisteristä] ja jäännöksen

sijaintipaikan osoittava luotettava kartta tai karttapiirros. Hakemuksesta on kuultava maanomistajaa, jos hakemuksen on tehnyt [muinaistieteellinen toimikunta], ja [muinaistieteellistä toimikuntaa], milloin hakemus on maanomistajan tekemä.

Jollei muinaisjäännöksen rajoja ole vahvistettu siten kuin edellä tässä pykälässä on sanottu, katsotaan rajojen kulkevan siten, että suoja-alueen leveydeksi tulee kaksi metriä luettuna jäännöksen näkyvissä olevista ulkoreunoista.

6 §

Milloin kiinteä muinaisjäännös on alueella, jota koskeva maanmittaustoimitus on vireillä, on muinaisjäännös suoja-alueineen merkittävä kartalle ja [maarekisteriin].

Jos asianomaiset siitä sopivat, on muinaisjäännös suoja-alueinen erotettava maanmittaustoimituksessa osakkaiden yhteiseksi alueeksi.

7 §

Jos suoja-alueesta, jonka rajat on sovittu tai vahvistettu 5 §:n 2 momentin mukaisesti, aiheutuu huomattavaa haittaa kiinteistön tai sen osan käyttämiselle alueella, jonka käyttöä aikaisemmin ei ollut vastaavasti rajoitettu, on asianomaisella oikeus saada valtion varoista siitä korvaus.

Jollei 1 momentissa tarkoitettua korvauksesta sovita, on sitä koskeva kanne pantava vireille suoja-alueen sijaitsemispaikan tuomioistuimessa vuoden kuluessa siitä, kun suoja-alueen rajat on laillisesti määrätty, uhalla että oikeus korvaukseen menetetään.

Milloin kiinteistö, jolla suoja-alue sijaitsee, on saamisen tai toistuvan raha- tai tavaratulon kantamisoikeuden panttina, on korvaus, josta edellä tässä pykälässä säädetään, talletettava [lääninhallitukseen] ja jaettava niin kuin ulosmitatun omaisuuden myyntihinnasta säädetään. Panttioikeuden haltijalla on talletettuun korvausmäärään yhtäläinen oikeus kuin kiinteistöön. Tallettamista ei saa kuitenkaan toimittaa, jos esitetään panttioikeuden haltijan suostumus korvauksen tallettamatta jättämiseen taikka jos korvattavan edun vähäisyyden vuoksi tai muusta sellaisesta syystä haitan ei ole katsottava sanottavasti heikentäneen vakuuden arvoa. (1.11.1996/798)

8 §

[Lääninhallituksen] tulee tarvittaessa antaa erityisiä kiinteän muinaisjäännöksen arvoa turvaavia määräyksiä. Sellaiset määräykset voidaan ulottaa koskemaan myös suoja-alueen ulkopuolella olevaa aluetta, mikäli alueen omistajalle tai jollekin muulle ei siitä aiheudu huomattavaa haittaa.

[Lääninhallituksen] päätös on julkipantava kunnan ilmoitustaululle niin kuin julkisista kuulutuksista on säädetty sekä, milloin se harkitaan tarpeelliseksi, sopivaan paikkaan muinaisjäännöksen läheisyyteen.

9 §

Valtiolla on, milloin yleinen tarve sitä vaatii, siten kuin kiinteän omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen on säädetty oikeus pakkolunastaa kiinteä muinaisjäännös suoja-alueineen tai sen osa.

10 §

[Muinaistieteellisellä toimikunnalla] on oikeus tutkia kiinteää muinaisjäännöstä, osoittaa sen rajat paaluilla, aidalla tai muilla merkeillä tahi ilmoittaa ne paikalle pannussa taulussa, niin myös kunnostaa muinaisjäännös sekä suorittaa siihen kuuluvalla alueella raivausta ja muita muinaisjäännöksen suojelun ja hoidon kannalta tarpeellisia toimenpiteitä. [Muinaistieteellinen toimikunta] myös voi määräämillään ehdoilla antaa toiselle luvan muinaisjäännöksen tutkimiseen sekä vastaanottajan suostumuksella luovuttaa toistaiseksi muinaisjäännöksen paikallisen hoidon kunnalle, seurakunnalle tai yhtymälle.

Milloin erityisistä syistä on välttämätöntä, voi [muinaistieteellinen toimikunta] ottaa muinaisjäännöksen tai sen osan haltuunsa toiseen paikkaan sijoitettavaksi ja siellä hoidettavaksi. Nyt sanottu soveltuu myös sellaiseen muinaisjäännökseen tai sen osaan, joka on muurattu tai muutoin yhdistetty rakennukseen tai muuhun rakennelmaan.

Jos joku on kärsinyt vahinkoa 1 tai 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä, on hänellä oikeus saada siitä valtion varoista kohtuullinen korvaus.

11 §

Milloin kiinteä muinaisjäännös tuottaa sen merkitykseen verraten kohtuuttoman suurta haittaa, [lääninhallitus] voi hakemuksesta, johon on liitettävä muinaisjäännöstä koskeva tarkka selostus, [muinaistieteellistä toimikuntaa] kuultuaan antaa luvan kajoa muinaisjäännökseen tavalla, mikä muutoin 1 §:n 2 momentin mukaan on kielletty. Lupa voidaan sisällyttää tarpeellisiksi katsottuja ehtoja.

Jos 1 momentissa mainittu hakemus on muun kuin maanomistajan tekemä, on omistajaa asiassa kuultava.

[Lääninhallituksen] päätös, jolla on annettu lupa muinaisjäännökseen kajoamiseen, on alistettava opetusministeriön vahvistettavaksi, milloin päätös on [muinaistieteellisen toimikunnan] lausunnon vastainen.

Luvan saamisesta muinaisjäännöksen kajoamiseen yleistä työhanketta toteutettaessa säädetään 13 §:ssä.

12 §

Jos 11 §:n 1 momentissa tarkoitettu hakemus on koskenut sellaista kiinteää muinaisjäännöstä, jota aikaisemmin ei ole tunnettu ja josta merkkejä ei ole ollut näkyvissä maan pinnalla, ja hakemus on hylätty, vaikka muinaisjäännös aiheuttaa hakijalle huomattavaa haittaa, on hakijalla oikeus saada haitasta valtion varoista kohtuullinen korvaus, mikäli hylätyksi tullut hakemus oli tehty kahden vuoden kuluessa siitä, kun muinaisjäännös tavattiin.

Edellä 1 momentissa mainittua korvausta koskeva kanne on, jos korvauksesta ei ole sovittu, pantava vireille muinaisjäännöksen sijaitsemispaikan tuomioistuimessa vuoden kuluessa siitä, kun hakija sai tiedon, että 11 §:n 1 momentissa mainittu hakemus on lainvoimaisesti hylätty, uhalla että oikeus korvaukseen menetetään.

Milloin kiinteistö, jolla muinaisjäännös sijaitsee, on saamisen taikka toistuvan raha- tai tavaratulon kantamisoikeuden panttina, on korvauksen tallettamiseen ja jakamiseen vastaavasti sovellettava mitä 7 §:n 3 momentissa on säädetty.

13 §

Yleisen tien tekemistä, rautatien, kanavan tai lentokentän rakentamista, vesistön säännöstelyä tai muuta sellaista yleistä työhanketta taikka kaavoitusta suunniteltaessa on hyvissä ajoin otettava selko siitä, saattaako hankkeen tai kaavoituksen toimeenpaneminen tulla koskemaan kiinteää muinaisjäännöstä. Jos niin on laita, on siitä viipymättä ilmoitettava [muinaistieteelliselle toimikunnalle] asiasta neuvottelemista varten. Neuvottelussa on kuultava maanomistajaa.

Jos 1 momentissa tarkoitettu neuvottelussa ei päästä yksimielisyyteen, on [muinaistieteellisen toimikunnan] alistettava asia valtioneuvoston ratkaistavaksi.

14 §

Jos maata kaivettaessa tai muuta työtä suoritettaessa tavataan kiinteä muinaisjäännös, jota aikaisemmin ei ole tunnettu, on työ muinaisjäännöksen kohdalta heti keskeytettävä ja työn johdon viipymättä saatettava asia [muinaistieteellisen toimikunnan] tietoon tarpeellisia toimenpiteitä varten. Jos työ on sellainen kuin 13 §:ssä tarkoitetaan, on asiassa meneteltävä niin kuin mainituissa pykälässä on sanottu.

15 §

Milloin yleisen tai suurehkon yksityisen työhankkeen toteuttaminen koskee kiinteää muinaisjäännöstä siten, että siitä aiheutuu muinaisjäännöksen erityinen tutkiminen tai erityisiä toimenpiteitä sen säilyttämiseksi, on hankkeen toteuttajan korvattava tästä johtuvat kustannukset tai osallistuttava niihin, mikäli sitä olosuhteet huomioon ottaen ei ole katsottava kohtuuttomaksi.

2 LUKU

Irtaimet muinaisesineet

16 §

Sen, joka löytää rahan, asean, työkalun, koristeen, astian, kulkuvälineen tai muun sellaisen esineen, jonka omistajaa ei tiedetä ja mikä voidaan olettaa vähintään sadan vuoden vanhaksi, on viipymättä toimitettava esine sellaisenaan puhdistamattomana löytöpaikkaa sekä löytöön liittyviä olosuhteita koskevine tarkkoine tietoineen [muinaistieteelliselle toimikunnalle]. Jos on pelättävissä, että esine liikutellessa vahingoittuu, tai jos esinettä muutoin hankaluudetta ei voida toimittaa [muinaistieteelliselle toimikunnalle], on löydöstä sille kuitenkin viipymättä ilmoitettava ja samalla annettava edellä mainitut tiedot.

Milloin esine löydetään suosta tai syvemältä maasta tahi löytöpaikalla on kiinteää muinaisjäännöstä, niin kuin asuinpaikkaa tai kalmistoa osoittavia merkkejä, ei löytöpaikkaan saada enempää kajota, ennen kuin [muinaistieteellinen toimikunta], jolle löydöstä viipymättä on ilmoitettava, tarvittaessa tutkittuaan paikan on asiasta määrännyt.

Mitä 1 tai 2 momentissa on sanottu esineestä, koskee myös esineen osaa.

17 §

[Muinaistieteellisellä toimikunnalla] on oikeus lunastaa 16 §:ssä tarkoitettu muinaisesine Suomen kansallismuseolle tai siirtää lunastusoikeutensa jollekin muulle yleiselle museolle tai laitokselle. Milloin esineellä on huomattava merkitys, on lunastusoikeuden siirtoon kuitenkin saatava opetusministeriön suostumus. Jollei esinettä lunasteta, on se palautettava löytäjälle, joka saa pitää esineen.

Jos 1 momentissa tarkoitettu esine lunastetaan, on löytäjälle maksettava siitä kohtuullinen korvaus, jonka [muinaistieteellinen toimikunta] määrää ottaen huomioon esineen laadun. Milloin esine on jalometallia, on korvauksen vastattava vähintään esineen metalliarvoa korotettuna kahdellakymmenelläviidellä sadalta.

Tunnetusta kiinteästä muinaisjäännöksestä tavattu muinaisesine, jolla on yhteyttä muinaisjäännöksen kanssa, kuuluu lunastuksetta valtiolle.

[Muinaistieteellinen toimikunta] voi, jos katsoo syytä olevan, suorittaa löytäjälle erityisen löytöpalkkion.

18 §

[Muinaistieteellisellä toimikunnalla] on oikeus tutkia tai määräämillään ehdoilla antaa toiselle lupa tutkia paikkaa, jossa muinaislöytö on tehty, vaikkei siinä olekaan kiinteää muinaisjäännöstä.

Jos joku on kärsinyt 1 momentissa mainitusta tutkimisesta vahinkoa, on se hänelle valtion varoista kohtuullisesti korvattava.

[Lääninhallitus] voi tarvittaessa uhkasakkoa käyttäen kieltää ryhtymästä 1 momentissa tarkoitettulla alueella tutkimusta vaarantaviin toimenpiteisiin.

19 §

Kirkossa tai muussa julkisessa rakennuksessa olevaa tai sellaiseen rakennukseen kuuluvaa irtainta esinettä, johon liittyy muisto muinaisajan tavoista tai taidokkuudesta ja joka ei ole yksityisen

omaisuutta, niin kuin vanhaa taulua, veistosta tai muuta taideteosta, kalleutta, vaakunakilpeä, juhla- tai asepukeua, lippua, asetta, vaivaistukkaa tai muuta sellaista esinettä, älköön hävitettävä tai luovutettako, ennen kuin siitä on ilmoitettu [muinaistieteelliselle toimikunnalle] ja se on asian käsitelty. Muinaistieteellisellä toimikunnalla on oikeus otattaa esineestä jäljennöksiä ja kuvia, niin myös, milloin esine aiotaan hävittää tai luovuttaa yksityiselle, lunastaa se Suomen kansallismuseolle.

Mitä 17 §:n 1 momentissa on säädetty muinaisesineen lunastusoikeuden siirtämisestä, sovellettaisiin vastaavasti 1 momentissa mainittuun lunastusoikeuteen.

3 LUKU

Laivalöydöt

20 §

Merestä tai vesistöistä tavattu sellaisen laivan tai muun aluksen hylky, jonka uppoamisesta voidaan olettaa olevan vähintään sata vuotta, tai tällaisen hyllyn osa on rauhoitettu. Hylystä ja sen osasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kiinteästä muinaisjäännöksestä säädetään. (15.11.2002/941)

Jos ulkoisten olosuhteiden perusteella on ilmeistä, että omistaja on hylännyt 1 momentissa tarkoitetun hyllyn tai sen osan, kuuluu se valtiolle. (15.11.2002/941)

Esineet, jotka tavataan 1 momentissa tarkoitetusta hylystä tai ovat ilmeisesti sellaisesta peräisin, kuuluvat lunastukseen valtiolle, ja on niistä muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä irtaimista muinaisesineistä on säädetty.

Joka löytää edellä tässä pykälässä tarkoitetun hyllyn tai esineen, ilmoittakoon siitä viipymättä [muinaistieteelliselle toimikunnalle].

4 LUKU

Erinäisiä säännöksiä

21 §

Milloin tulee suoritettavaksi 10 §:n 1 tai 2 momentissa, 16 §:n 2 momentissa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimenpide, on sen ajasta hyvissä ajoin todisteellisesti tiedossa olevalla postiosoitteella tai muulla tavoin ilmoitettava maan tai rakennelman omistajalle sekä, milloin omaisuus ei ole omistajan hallinnassa, myös sen haltijalle.

22 §

Päätöksestä, jota tarkoitetaan 5 §:n 2 momentissa tai 8 §:n 1 momentissa, on viipymättä lähetettävä jäljennös [muinaistieteelliselle toimikunnalle] ja paikkakunnan poliisiviranomaiselle.

23 §

Edellä 11 §:n 1 momentissa tarkoitettu hakemus sekä 13 §:n 1 momentissa, 14 §:ssä, 16 §:n 2 momentissa ja 19 §:n 1 momentissa mainitut ilmoitukset on käsiteltävä kiireellisinä. Tutkiminen ja toimenpiteet, joista 15 §:ssä on säädetty, on myös suoritettava kiireellisesti.

24 §

Ilmoitukset, joista on säädetty 13 §:n 1 momentissa, 14 tai 16 §:ssä tai 20 §:n 3 momentissa, voidaan tehdä sekä 16 §:n 1 momentissa tarkoitettu esine antaa myös poliisiviranomaiselle, jonka viipymättä on toimitettava ne [muinaistieteelliselle toimikunnalle].

25 § (21.4.1995/702)

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä rakennussuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 6 §:n 2 momentissa.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta luvatta ryhtyy 1 §:n 2 momentissa mainittuun toimenpiteeseen taikka rikkoo 8 §:n 1 momentin nojalla annettuja määräyksiä tai 14 §:n, 16 §:n 2 momentin, 19 §:n 1 momentin tai 20 §:n säännöksiä, on tuomittava *muinaismuistorikkomuksesta* sakkoon.

Muinaismuistorikkomuksesta tuomitaan myös se, joka jättää toimittamatta asianomaiselle viranomaiselle 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun esineen tai ei siitä tee säädettyä ilmoitusta taikka muutoin salaa, luovuttaa, itselleen hankkii tai vie maasta pois sanotunlaisen esineen, joka tämän lain mukaan olisi ollut toimitettava museovirastolle, taikka vahingoittaa tai muuttelee sitä. Tekijä menettää myös löytöön perustuvat oikeutensa.

25 a § (24.1.1995/68)

Mitä tässä laissa säädetään lääninhallituksesta, koskee alueellista ympäristökeskusta.

26 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1963. Sillä kumotaan muinaisaikaisten muistomerkkien rauhoittamisesta ja suojelemisesta 2 päivänä huhtikuuta 1883 annettu asetus, [8 §:ää lukuun ottamatta].

Asetuksen 8 § on kumottu L:lla kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta 27.11.1964/572.

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:

24.1.1995/68:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1995.

HE 241/94, YmVM 14/94

12.4.1995/563:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997.

HE 227/94, MmVM 45/94

21.4.1995/702:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1995.

HE 94/93, LaVM 22/94, SuVM 10/94

1.11.1996/798:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1996. Siirtymäsäännökset annetaan erikseen lailla.

HE 92/1996, LaVM 10/1996, EV 123/1996

15.11.2002/941:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2002.

Lakia sovelletaan myös ennen tämän lain voimaantuloa muinaismuistona rauhoitettuun laivan tai muun aluksen hylkyyn ja sellaisen osaan, jos ulkoisten olosuhteiden perusteella on ilmeistä, että omistaja on sen hylännyt.

HE 80/2002, SiVM 8/2002, EV 140/2002